

Kis Krisztián – Tóth Andrea

Az ökoturizmus helyi rendszerének vizsgálata Poroszlón, különös tekintettel a Tisza-tavi Ökocentrum helyi gazdaságfejlesztési szerepének értékelésére

A posztmodern társadalmi értékek világában felértékelődnek a sajátos vidéki értékek, amelyek korábban alulértékelték voltak. Ezek a megváltozott attitűdök kedvező alapot nyújtanak a helyi adottságok és sajátosságok érvényre juttatására, versenyelőnyöket biztosítva a vidéki térségek számára korábban nem létező vagy piacképtelen tevékenységek telepítéséhez és sikeres végzéséhez, minek révén kitágulnak a helyi fejlődés lehetőségei. Az élénk táruló kép alapján elmondható, hogy a település, illetve a poroszlóiak felismerték az ökoturizmusban rejlő lehetőségeket, és az elmúlt években kialakították a turisták eredményes fogadásához szükséges feltételrendszert, ami lehetővé tette a község sikeres ökoturisztikai desztinációként való megjelenését.

Kulcsszavak: Poroszló, vidék, funkció, ökoturizmus, helyi gazdaság, hatás, identitás

JEL-kód: Q26, R11

Bevezetés

Poroszló azon vidéki települések egyike, amely az újonnan megjelenő és kibontakozó szükségletekkel összefüggésben képes volt meglévő, elsősorban természeti adottságainak, értékeinek újragondolására, tudatos döntésekkel és lépésekkel felhasználni azokat a helyi gazdaság fellendítése és az ott élők életminőségének javítása érdekében. Ily módon a község az elmúlt évek során véghezvitt tevékenységeinek és erőfeszítéseinek köszönhetően számos eredménnyel és pozitív hatással büszkélkedhet; mára egyértelműen sikeres közösségnek számít, jó példával szolgálva más, hátrányos helyzetben lévő vidéki települések számára. A tanulmány a Tisza-tó partján fekvő község turisztikai keresletének és vendégforgalmának fejlődését mutatja be, amelynek fókuszában a településen megvalósított ökoturisztikai centrum működésének, helyi gazdaságfejlesztési szerepének értékelése áll, továbbá vizsgálja a turizmusban érintett szereplők közötti kapcsolatokat.

Hátrányból előny: változó értékek új lehetőségek

Az elmúlt évtizedekben Európa, s benne hazánk vidéki térségei jelentős és mélyreható változásokon mentek keresztül, minek során számottevő mértékben alakult át a vidékek gazdasági, társadalmi, természeti és táji környezete. Ezen átalakulások mögött számos hatótényező húzódik meg, gondoljunk csak a mezőgazdasági gépesítés, a kommunikációs technológiák, az infrastrukturális ellátottság, a különböző közpolitikák terén bekövetkezett változásokra vagy a globalizáció folyamatára. A változások hatására radikálisan átalakult a vidék hagyományos, évszázados szerepe és alapvetően megváltoztak a város-vidék viszonyok is, minek nyomán az európai vidéki terek egyre differenciáltabbak lettek, ami a vidék mozaikosságát, sokszínűségét eredményezte. A vidéki térségek ezen mozaikossága jól jellemzi azt az egyenlőtlen fejlődést, amely a különböző hatóerők eredőjeként realizálódik.

A vidéki térségek fejlődése felfogható úgy mint a helyi és külső (globális) erők kölcsönhatásának eredménye; másként fogalmazva a globális erők generálta megváltozott körülményekre, feltételekre adott helyi válaszok következménye. A kihívásokra a különböző vidéki térségek eltérően reagálnak, illetve alkalmazkodnak, ami fokozza azok diverzitását, tovább differenciálva a vidéket (Marini–Mooney 2006, Terluin 2003). Ennek megfelelően beszélhetünk sikeresen alkalmazkodó, nyertes és kevésbé vagy alkalmazkodni nem tudó, vesztes vidékekről, falvakról, kisvárosokról (Izsák 2002, Kovács 2010, Sion 2002, Terluin 2003). A magyar vidék átalakulására jellemző, hogy egyes térségek jelentős lakossági és gazdasági szuburbanizációs hatás alá kerültek, és jellemzően prosperálnak, míg más térségekben a periferezálódás, a munkanélküliség, az elszegényedés, az elnéptelenedés, az elöregedés jelenségei váltak jellemzővé (Csatári 2011, Kovács 2012). Összességében elmondható, hogy vidéki tereink többségükben és általában is leértékelődtek, gazdasági alapjaik megrendültek, eltartó képességük csökkent, társadalmuk hanyatló és romló környezeti állapotok jellemzik (Buday-Sántha 2009, Csatári 2011).

A települések versenyében a sikeres településeknek egyre növekszik a szerepe, miközben a vesztes települések kimaradnak e folyamatokból és lemaradnak, s mindinkább lehetetlenné válik számukra a felzárkózás és az ebből fakadó önállóság elérése (Izsák 2002). Ezen leszakadó, alulfejlett településeken és térségekben olyan

lemaradási folyamatok indultak el, illetve mennek végbe, amelyek szorosan összefonódva és egymást erősítve e térségek gazdasági és társadalmi kiürüléséhez, a globalizáció támasztotta versenyhelyzetben való megfelelésre képtelenséghez vezettek (G. Fekete 2008). Az elmaradott térségek globális hálózatokba való integrálása szükségszerűen új fejlesztési megközelítést igényel, hiszen éppen azért sodródtak a perifériára, mert alkalmatlannak bizonyultak a modernizációba való bekapcsolódásra. Nem rendelkeztek ugyanis azokkal az adottságokkal és/vagy képességekkel, amelyekre az adott korban fejlődésüket alapozni tudták volna. Ennek felismerése vezetett a '80-as években a vidékfejlesztés új megközelítésének, az endogén fejlesztésnek a kialakulásához (Ward et al. 2005). A '90-es években a kizárólag helyi erőforrásokra és közösségekre építő fejlesztési megközelítés átgondolásra került, lévén, hogy a vidéki térségek által önállóan, a külső hatásoktól (globalizáció, külkereskedelem, kormányzati vagy uniós beavatkozások stb.) függetlenül megvalósított társadalmi-gazdasági fejlődés idealisztikus, a gyakorlattal nem vagy csak nehezen összeegyeztethető. Minden lokalitásra egyaránt hatnak ugyanis külső és belső erők, és a helyi szintnek muszáj kölcsönhatásba lépnie a külső környezettel. Ez a megközelítés a külső és belső erők kölcsönhatását hangsúlyozza a fejlesztés folyamatában (Lowe et al. 1995 idézi Terluin 2003). A kérdés e tekintetben az, hogyan fokozható a vidéki térségek azon képessége, amellyel saját hasznuknak megfelelően tudják irányítani, szervezni ezeket a hatásokat, beavatkozásokat és folyamatokat (Ward et al. 2005). A Ray (2001) által bevezetett neo-endogén fejlesztés koncepciója úgy határozza meg a belső meghatározottságú fejlesztést, ami felismeri és kiaknázza a külső tényezőket a fejlesztés folyamatában. Ennek megfelelően a vidéki térségek elmaradottságának csökkentése, a komplex társadalmi, gazdasági és környezeti problémák megoldása érdekében a vidékfejlesztés fókuszában a külső környezeti feltételek (források, piacok stb.) és a belső törekvések – helyi adottságokhoz és igényekhez illeszkedő – összehangolása, az erőforrások/értékek megőrzése, fejlesztése és okszerű hasznosítása, a fejlődés új útjainak keresése áll.

Fontos leszögezni, hogy a területi fejlődés feltételei nemcsak térben, hanem időben is változnak; a társadalmi-gazdasági fejlődés során, a ciklikusságnak megfelelően bizonyos feltételek, adottságok átvértékelődhetnek, a korábban előnyt jelentő tényezők jelentőségüket veszíthetik, míg a kevésbé értékelt jellemzők felértékelődhetnek. Erre hívja fel a figyelmet G. Fekete (2006) is, mikor arra mutat rá, hogy a perifériák korábban nem értékelt adottságai a posztmodern társadalomban értékévé válnak, ami lehetővé teszi erőforrásaik újraértelmezését, új fejlődési utak kijelölését és önállóbb fejlődésüket. A modernizációt meghaladó posztmodern fejlődés a korábbi időszakban háttérbe szorult, a fejlődésből kirekesztett perifériák számára lehetőséget nyújt az elmaradottságból való kitöréshez, a megrekedt fejlődésük dinamizálásához. Ezt az teszi lehetővé, hogy a modernizáció során olyan szükségletek, illetőleg igények (természeti környezet, helyi kultúra, tradíciók, változatosság, egészséges ételmiszer és életmód stb.) jelentek meg és kerültek a felszínre, amelyek fontos értékévé váltak, s amelyek „lelőhelyei” a korábban perifériára sodródott vidéki térségek (G. Fekete 2008). Ezen értékek alapvető feltételét képezik a posztmodern fejlődésnek, ami kedvező lehetőséget biztosít a vidéki térségek fejlődéséhez (G. Fekete–Lipták 2011).

A vidéket leginkább a benne lejátszódó sajátos földrajzi folyamatok határozzák meg. – írja Csáthi (2001). Ezek a sajátos erőforrások (pl. táj, természeti környezet, rekreációs adottságok) hasznosításán és a klasszikus feladatának tekinthető élelmiszertermelésen át a lakó- és foglalkoztatási funkcióikig, illetve azoknak, főként a városkörnyéki vidéki terekben, ma már leginkább a modernizált vidéki életkörülményekkel jellemezhető kiteljesedéséig vezetnek. Mindezekkel együtt a város–vidék viszony tekintetében kiemelten fontosak az ebben a térben lejátszódó területi kapcsolatok (pl. a közlekedés, az ingázás), illetve a szolgáltató és ellátórendszerek „vidékiek terekre” jellemző működése (Csáthi 2001). A vidéki terekben lejátszódó, a belső (az erőforrások, szereplők és tevékenységek) és külső erők által meghatározott folyamatok (Terluin–Post 1999) révén realizálódnak a vidéki térségek funkciói, amit a vidék közhasznának tekinthetünk (G. Fekete 2013, Glatz 2005). A Vidéki Térségek Európai Kartája három fő funkcióban fogalmazta meg a vidéki térségek szerepét: gazdasági, ökológiai és társadalmi-kulturális funkciók (Concil of Europe 1996). A társadalmi-gazdasági folyamatokban bekövetkezett változásokat, a vidék átalakulását jelzi, hogy a korábban megfogalmazott funkciók tartalma megújult, átalakult, miközben új funkciók jelentek meg kiegészítve, színesítve és gazdagítva a vidék szerepkörét. Ezt példázza az Európai Polgárok Fóruma által készített jelentés is, ami hangsúlyozza, hogy a vidéki térségek szerepe és jövője valamennyi európai polgár számára létfontosságú jelentőséggel bír. A jelentés a következő funkciókat nevesíti: termelési, lakó-, turisztikai és rekreációs, valamint környezeti és örökség funkció (European Citizens' Panel 2007).

Az olyan sajátos vidéki értékek iránti szükségletek megjelenése és növekvő szintje mint például a természet, a tradíciók, a közösségiség, az egészséges élet alapjainak megőrzése, illetve megőrzöttsége következményeként a vidéki terek felértékelődtek. Mindez új tevékenységek megjelenését (pl. táj- és természetvédelem, turizmus és rekreáció, kulturális örökség védelme), a vidék funkcióinak bővülését eredményezték. Az elmúlt években, évtizedekben, hazánkban is számos helyi közösség ismerte fel különleges és értékes adottságait, s ért el figyelemreméltó sikereket fejlődése során. (Erről lásd például: Bódi–Bóhm 2000, Glatz 2010, Horváth 2013, Józsa 2014.) Értékeiket megtalálva, erőforrásaik újraértelmezésével és kihasználásával kialakították egyediségüket, ami által kompetitív előnyhöz, előnyökhöz jutottak, így ki tudtak tűnni és képesek voltak megkülönböztetni magukat a több településtől és térségtől. A kihívásokra adott válaszreakcióik során olyan értékajánlatot tudtak megfogalmazni és valós, működőképes tartalommal feltölteni, amely önállóbb társadalmi és gazdasági fejlődésüket segítette.

Az ökoturizmus szerepe a vidék funkcióváltásában

A vidékre általánosan jellemző a zöldfelületek magas aránya, a természeti környezet megőrzöttsége, a természet közelsége, amelyek a jelzett társadalmi és gazdasági változások során egyre inkább alapértékké, ösztársadalmi értékévé váltak, ami a természeti erőforrások mint sajátos vidéki erőforrások felértékelődését vonta maga után. Előbbiek a természeti erőforrások újfajta hasznosítási módjainak és formáinak a megjelenését eredményezték. Fontos szempont lett egyrészt a természeti környezet védelme, az élőhelyek megóvása, a tájak sokszínűségének megőrzése, másrészt lehetőség nyílt ezen értékek gazdasági hasznosítására. E tekintetben kiemelendő, hogy a természeti értékek egyre fontosabb szerepet játszanak a kapcsolódásban és a szabadidő hasznos eltöltésében, teret adva például a témánk szempontjából központi jelentőséggel bíró ökoturizmusnak.

Az ökoturizmus mint térspecifikus turisztikai termék (Michalkó 2003) vonzereje a természeti erőforrásokra épül (Horváth–Kalmárné Rimóczi 2011, Kulcsár 2013). Az erőforrásokat, benne a természeti erőforrásokat nem lehet a tértől elválasztani, attól függetlenül számba venni, vizsgálni, mivel az erőforrások a térben léteznek, egymással és más társadalmi-gazdasági kapcsolataik révén a társadalmi és gazdasági térben integrálódnak. Így a tér is felfogható erőforrásként, mivel annak minden egysége a különböző erőforrások egyedi, más téregységektől eltérő kombinációját nyújtja, s az ebből fakadó monopolisztikus helyzet az adott tér sajátos erőforrása, ami az ott élőknek és tevékenységet végzőknek előnyöket és hátrányokat egyaránt jelenthet (Bokor 2003). A turizmus erőforrásai területi elhelyezkedésének vizsgálatában a földrajzi tér a kereslet számára vonzerőt és az adott desztináció által kínált terméket jelent. A turisztikai terméknek az a jellemzője, hogy a termelés és fogyasztás egy időben történik, és hogy a terméket helyben fogyasztják el, a teret sajátos funkcióval ruházza fel, s az adott földrajzi tér, téregység vonzerői, turisztikai erőforrásai az adott helyi társadalom fontos fejlesztési tényezői is egyben (Aubert 2001). A tér tehát nem homogén, az erőforrások egyenlőtlen térbeli eloszlása maga után vonja a térbeli specializációt, a területi munkamegosztás megjelenését, ami az egyes téregységek eltérő fejlődését eredményezi. A dinamikus gazdasági fejlődésből és modernizációból kimaradt periferikus helyzetű vidéki térségek egyik jellemzője, hogy a centrumokhoz képest települési környezetük kevésbé átalakult, éppen ezért természeti környezetük is sokkal inkább megőrzött, amely olyan értéket, vonzerőt jelenthet számukra, ami az ökoturizmusban jól hasznosítható (Michalkó 2008).

Az ökoturizmus nem új keletű fogalom; a természeti turizmus új formájának leírására szolgáló kifejezést Héctor Ceballos-Lascuráin használta először 1983-ban (Ceballos-Lascuráin 1996). Amint arra Weaver és Lawton (2007) rámutatnak az ökoturizmus jelentéstartalma sokat változott a '80-as évekbeli bevezetése óta, aminek legfőbb jellemvonása, hogy az akkor mint az alternatív turizmus természet-alapú formájának tekintett turizmus meghatározásának határai kitágultak. Ezt reprezentálja például, hogy 2015-ben a Nemzetközi Ökoturisztikai Társaság új elemmel, illetve pillérrel bővítette az ökoturizmus definícióját; a korábbi, 1990-ben megalkotott fogalom két pillére (a természetvédelem és a helyi közösségek) mellett helyet kapott a jelenségek és az élmény értelmezése, az interpretáció is. Ennek megfelelően a felülvizsgált fogalom következőképpen írja le az ökoturizmust: „természeti területekre irányuló felelős utazás, ami megőrzi a környezetet, hozzájárul a helyiek jólétéhez, és ami magába foglalja az interpretációt és az oktatást” (The International Ecotourism Society 2015).

Sok más fogalomhoz hasonlóan az ökoturizmus esetében is terminológiai nehézségekbe ütközünk, hiszen nincs olyan definíció, amely kiállta volna az idők próbáját, éppen ezért egységes meghatározásával sem találkozhatunk; ez igaz mind a nemzetközi, mind a hazai szakirodalomra. A témáról alkotott ismereteknek, illetve a különböző percepcióknak és érdekeknek megfelelően az ökoturizmus eltérő meghatározásaival

találkozhatunk. Fennell (2001) például 85 ökoturizmus definíciót vizsgált meg a tartalomelemzés módszerével. Ennek során megállapította, hogy a fogalom jelentéstartalmának magyarázata során alkalmazott ismérvek, illetve azok hangsúlyossága időben változnak. Újabban a konceptualizálás legjellemzőbb változói: a természetmegőrzés, a képzés, az etika, a fenntarthatóság, valamint a hatás. Mára konszenzus alakult ki a fogalom főbb kritériumait illetően, amelyek meghatározzák az ökoturizmust. Ezen egységes álláspont szerint az ökoturizmusnak az alábbi ismérveknek kell megfelelnie: (1) alapvetően természeti alapú vonzerőkre épül, (2) a látogatói interakciók a tanulásra és képzésre fókuszálnak, továbbá (3) az élmény- és a termékmenedzsment az ökológiai, a társadalmi-kulturális és a gazdasági fenntarthatóság alapelveit és gyakorlatát követi (Weaver–Lawton 2007). Az előbbi kritériumok köszönnek vissza az ENSZ Turisztikai Világszervezete által megalkotott, a világon széles körben átvett definícióban, ami az ökoturizmust olyan turisztikai terméknek határozza meg, amely az alábbi jellemzőkkel bír (World Tourism Organization 2002; Magyar Turizmus Rt. 2003): (1) A természet-alapú turizmus minden olyan fajtája, amelyben a turisták fő motivációja a természet, valamint a természeti területeken jellemző tradicionális kultúra megfigyelése és megtapasztalása. (2) Az ökoturizmus része az oktatás és a jelenségek értelmezése. (3) Az ökoturisztikai utakat általában, de nem kizárólagosan, szakosodott utazásszervezők szervezik jellemzően kis csoportok számára. Az utazásszervező szolgáltató partnerei a célterületen rendszerint kisebb helyi vállalkozások. (4) Az ökoturizmus minimalizálja a természeti és társadalmi-kulturális környezet gyakorolt negatív hatásokat. (5) Az ökoturizmus a következők révén hozzájárul a számára vonzerőt jelentő természeti területek fenntartásához: (a) Gazdasági hasznot hajt a fogadó közösségek, illetve a természetvédelmi céllal működő szervezetek és hatóságok részére; (b) A helyi közösségek számára alternatív foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőséget kínál; (c) Növeli a természeti és kulturális értékek megőrzése iránti tudatosságot a helyi lakosok és a turisták körében egyaránt.

Azzal együtt, hogy az ökoturizmus számos formát ölthet, mivel több turisztikai termékhez kapcsolódik (Sulyok 2001), Michalkó (2003:14) úgy véli, hogy „az ökoturizmus egy meglehetősen karakterisztikus, mással (természetjárás, lovas turizmus, falusi turizmus) nem összetéveszthető turisztikai termék, amely jól elhelyezhető a bevett turizmusfajták (hivatás és szabadidős) és formák (tömeg és alternatív) rendszerébe.” Az ökoturizmus mint önálló turisztikai termék mára tehát integráns részévé vált a turizmus sokszínű tevékenységi kört átfogó szolgáltatási rendszerének. Kialakulása és fejlődése illeszkedik a globális-lokális folyamatokhoz, a társadalmi-gazdasági fejlődéshez, annak ciklikusságához. A lezajlott változások új dimenziót nyitottak a természeti erőforrások hasznosításában, melyek kedveznek az ökoturizmus terjedésének és kikényszerítik, illetve lehetővé teszik a szükséges változtatásokat. Az ökoturizmus jelentősége fogalmának megjelenése óta folyamatosan növekszik, szerepe elsősorban a fejlődő országokban, illetve a gazdaságilag kevésbé fejlett térségekben bővül, amelyek vonzerejüket érintetlenségüknek köszönhetik. Az ökoturizmus szerepének és fontosságának felismerését mutatja például, hogy egyre több szakmai és tudományos fórum foglalkozik a témával világszerte. Ezt bizonyítja többek között, hogy az ENSZ a 2002-es évet az Ökoturizmus Nemzetközi Évének nyilvánította, s ugyanekkor indult el a *Journal of Ecotourism* című nemzetközi tudományos folyóirat is.

Az ökoturizmus szerepét és jelentőségét a hatásain keresztül közelíthetjük meg leginkább. Ilyen vonatkozásban figyelembe kell vennünk, hogy az ökoturizmusban egyszerre van jelen az ökológiai szemlélet, azaz a természeti értékek megőrzésének és fenntartásának fontossága, valamint a gazdasági megfontolások, amelyek a természeti értékek gazdasági fejlődést segítő hasznosításához kapcsolódnak. Természetes, hogy az előbbi szempontok sok esetben egymással ellentétes érdekek ütközését eredményezik, ami szükségessé teszi az erőforrások okszerű, a fenntarthatóság elveivel szinkronban lévő hasznosítását, a tevékenységek tervezését, koordinációját, menedzselését. E tekintetben kiemelt jelentőségű a fejlesztőmunka, illetve a fejlesztési tevékenységek logikai és időrendi tervszerűsége, ami a megvalósítás eredményességének feltétele (Kocziszkó 2014). Az ökoturizmus hatásait azonban nehéz egyértelműen megítélni, mivel sok tényező befolyásolja, ugyanakkor megannyi pozitív és negatív példával találkozhatunk a szakirodalomban az ökológiai, a társadalmi-kulturális és a gazdasági hatások tekintetében egyaránt (Campbell 1999, Drumm–Moore 2002, Magyar–Sulyok 2014, Weaver–Lawton 2007). A gazdasági hatásokon túl igen fontosak a turizmus társadalmi és természeti környezetre gyakorolt hatásai is, amelyek egyaránt lehetnek előnyösek és hátrányosak. A pozitív hatások erősítésének és a negatív hatások csökkentésének feltétele a turizmus tudatos (fenntartható) fejlesztése (Kocziszkó 2009, Lengyel 1997), ami által lehetőség nyílik a konfliktushelyzetek kezelésére, a harmonikus fejlődés megalapozására (Gál 1999). A természeti értékek ökoturisztikai hasznosítása tehát mind gazdasági, társadalmi és környezeti szempontból fontos lehetőség. Azonban csak a gondos tervezés és az ezzel összefüggő tevékenységek rendszerszemléletű koordinációja biztosíthatja, hogy egy-egy település vagy térség számára a

természeti értékeik gazdasági és társadalmi folyamatokba való integrálása az erőforrások és a tevékenységek olyan új, társadalmilag hasznos, gazdaságilag ésszerű, ökológiai szempontból megfelelő kombinációját hozza létre, ami hozzájárul e területi egységek fenntartható fejlődéséhez.

Az ökoturizmus szerepe a vidéki térségek fejlődésében

Az előbbiekkal összefüggésben Michalkó (2003: 14) a következő lényeges kérdést teszi fel: „az ökoturizmus mint sajátos természetvédelmi mechanizmus, gazdaságfejlesztő eszköz és a helyi kulturális, társadalmi szükségleteknek megfelelő fejlesztési folyamat hogyan módosítja a társadalmi végeredményt, azaz a helybéliek jólétét.” Annak érdekében, hogy az ökoturizmus betölthesse küldetését, sikeresen és fenntartható módon járuljon hozzá a lokalitások és a helyi közösségek fejlődéséhez mindenképpen szükséges egy olyan „termelési bázis” kialakítása, amely fenntartható módon biztosítja a helyi lakosok és az ökoturisztikai szolgáltatók részére életszínvonaluk emelkedését (Barkin 1996). Ehhez szükség van arra, hogy a természeti értékek hasznosításának olyan struktúrája jöjjön létre, amely megfelelő kereteket jelent az ökoturizmus számára. A természeti tényezők önmagukban ugyanis csak potenciális előnyöket, hasznosítható lehetőségeket jelentenek a települések és térségek számára. Valós erőforrássá akkor válnak, ha azokat ki is használják, azaz megtörténik azok konkrét, jelen esetben ökoturisztikai hasznosítása. Ily módon a természeti tényezők önmagukban nem jelentenek turisztikai vonzerőt, nem képesek tényleges jelentőségüket és funkcióikat érvényesíteni, mindez csak más tényezőkkel való összefüggésrendszerben realizálható.

Turisztikai vonzerő alatt, ami lehet ember alkotta és természeti vonzerő, azokat a dolgokat és viszonyokat értjük, amelyek a helyi gazdaságra és társadalomra számottevő mértékben befolyással bíró turistaérkezést indukálnak. Ellenkező esetben, ha az adott dolog nincs hatással a település gazdaságára, nem teremt foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőséget a lakosság és vállalkozói szféra részére, úgy adott állapotában nem tekinthető turisztikai vonzerőnek (Michalkó 2005). A turizmusföldrajzi szakirodalomban találkozhatunk a turisztikai potenciál kifejezéssel, ami a turizmus fogadóképességének tárgyi feltételit jelenti, ami alapvetően határozza meg egy célterület turizmusba történő bekapcsolódását, illetve a már elért eredményeinek a fenntartását, bővítését (Michalkó 2004). A fogadóképesség tárgyi feltételeit az alpinfrastruktúra mellett, illetőleg arra épülve a turizmus infra- és szuprastruktúrája jelentik, amelyek a vonzerő eredményes értékesítését segítik (Michalkó 2005). Az alpinfrastruktúra elemei között kell megemlítenünk a közlekedési infrastruktúrát, ami lehetővé teszi az adott település elérhetőségét és a településen belüli helyváltoztatást, de ide sorolható az energia- és vízellátás vagy a ma már alapvetőnek tekinthető infokommunikációs hálózatok megléte, illetve elérhetősége is. A turisztikai szuprastruktúra elsősorban a szállás- és vendéglátóhelyekre terjed ki, míg a turisztikai infrastruktúra között kell kiemelnünk a helyi turizmus létesítményeit (pl. kifejezetten az ökoturizmus igényeinek kiszolgálására létrehozott bemutatóközpont és tanösvény), amelyek turisztikai tevékenységet tesznek lehetővé, valamint az információs irodákat, eszközöket és objektumokat, amelyek lehetővé teszik a turisták számára az információszerzést és a tájékozódást. Az infrastruktúrára is igaz, hogy az egyes elemek együttes hatása az elemek közötti szinergiából következően jóval nagyobb, mintha csak az egyes elemek hatásait összegeznénk mechanikusan, ily módon a ráépülő tevékenységek hatékonysága jelentős mértékben fokozható (Illés 2008). Ezzel összefüggésben elmondható, hogy az infrastruktúra által biztosított feltételek és a gazdasági szférának, valamint a lakosságnak nyújtott szolgáltatások fejlettsége helyzetbe hozza, míg az infrastruktúra elmaradottsága, szűk keresztmetszete visszahúzza, lefokozza a településeket, térségeket (Abonyiné Palotás 2003).

A fentiek alapján nyilvánvaló, hogy a természeti tényezők és adottságok önmagukban nem jelentenek vonzerőt, azaz nem indukálják turisták megjelenését az adott helyszínen. Mindenképpen szükség van bizonyos elemi infrastruktúra meglétére ahhoz, hogy a természeti értékek valós erőforrássá, tényleges vonzerővé váljanak, s ebből haszna származzon a településnek. Mivel a turisztikai termék magja, lényege a vonzerő, ezért fontos feladat a vonzerő fokozása, fejlesztése, ami révén növelhető annak színvonala, illetve kiterjeszthető a vonzáskörzete; mindez jótékonyan hathat a turistaérkezésekre és az adott település gazdasági eredményeire. A vonzerőt feltáró és annak értékesítését lehetővé tevő infra- és szuprastruktúra fejlesztése tehát növeli az ökoturisztikai tevékenységek hatékonyságát, ezáltal hozzájárul a helyi gazdaság dinamizálásához. Ezt támasztja alá Michalkó (2005) véleménye is miszerint a turisztikai potenciál elemeinek forgalom generálásában testet öltő teljesítménye kimutatható hatással van a helyi gazdasági és társadalmi fejlődésre, ebből kifolyólag alkalmas arra, hogy az adott hely, illetve térség fejlesztésének, versenyképessége javításának kulcsfontosságú tényezőjévé

váljon. Az ökoturizmus sikere az előbbieken túl azonban egyéb tényezők függvénye is. Így fontos szerephez jut például a marketing (Zsótér 2007), a szervezés, az oktatás, az együttműködés, az innováció (Kulcsár 2013) vagy az interpretáció, amellyel az adott természeti érték eredményesen bemutatható és fokozható a turista számára nyújtott élmény (Horváth–Kalmárné Rimóczi 2011), de ide sorolható a stratégiaalkotás is (Nagy 2014). Mivel a turisztikai termék, amelynek része a vonzerő, az infrastruktúra és a szolgáltatások, az ökoturizmus esetében erősen kötődik a helyhez, amelyből ered, így az abban végbemenő környezeti, társadalmi és gazdasági változások alapvetően befolyásolják a turizmus lokális folyamatait (Michalkó 2011), így azok az adott helyek társadalmi, gazdasági és környezeti sajátosságait is magukban hordozzák (Aubert 2001). A fentebb vázolt tényezők, tevékenységek és jellemzők valamilyen kombinációja és struktúrája biztosíthatja az adott desztináció számára a versenyképes ökoturisztikai termék létrehozását, ami számottevő mértékben járulhat hozzá a település, a térség gazdasági és társadalmi fejlődéséhez.

A vidékpolitika célja a vidéki térségek elmaradottságának mérséklése, a vidéken élők életfeltételeinek javítása, illetve a vidék funkcióinak fenntartása és fejlesztése. Az összefüggések e tekintetben is fontosak, hiszen a vidéki terek társadalmi és gazdasági fenntarthatósága csak a népességmegtartó képesség és a jövedelemtermelés fokozásával, a lokalitás felértékelődésével és élettérként való elfogadásával valósulhat meg; miközben az ökológiai fenntarthatóság a társadalmi és gazdasági fenntarthatóság záloga, hiszen ahol a társadalom nem fenntartható, nincs működő és fenntartható gazdaság, ott fenntarthatatlan folyamatok indulhatnak el a környezetet illetően is. Rövid- és középtávon csakis a versenyképes vidéki gazdaság szolgálhatja az ökológiai fenntarthatóságot (Szörényiné Kukorelli 2005). A versenyképesség alatt általános értelemben vállalkozások, térségek azon képessége értendő, hogy mennyire tudnak termékeikkel vagy szolgáltatásaikkal a különböző piacokon versenyben maradni, illetve helytállni. Lengyel (2000) megfogalmazását alapul véve a térségek gazdasága akkor versenyképes, ha az nyitott, az egy lakosra jutó jövedelem (GDP/fő) tartósan magas és növekvő, ezzel együtt magas szintű és nem csökkenő a foglalkoztatottsági ráta. Előbbiek okán a vidékfejlesztés egyik legfontosabb területe a versenyképesség növelése, a foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, ami hozzájárul az életszínvonal javításához és a település népességmegtartó erejének növeléséhez.

Mára általánosan elfogadottá vált, hogy a turizmus mint az export alternatív formája (mivel nem a termék, hanem a kereslet változtat helyet) pozitívan járulhat hozzá a területi fejlődéshez, növelve a vállalkozói aktivitást, a foglalkoztatottságot és a jövedelmeket, bővülő szolgáltatásokat és a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megállását eredményezve. Nem véletlen, hogy több vidéki településen a helyi gazdaság problémáinak orvoslására az önkormányzatok a turizmusban keresik a megoldást. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy a turisztikai tevékenység versenyképességét és annak a helyi gazdasági fejlődésre gyakorolt hatását az erőforrások és a tevékenységek közötti kölcsönkapcsolatból adódóan számos tényező együtthatása határozza meg. Az ökoturizmusban rejlő lehetőségek kihasználása a térségbe érkező turisták költségei és azok tovagyrűző hatásain keresztül pozitívan hathat az egész vidékgazdaságra, a vidék társadalmára és környezetére. Amint azt Lindberg (2001) megjegyzi, az ökoturizmus általános célja, hogy gazdasági hasznokat, előnyöket generáljon; legyen az akár vállalkozói nyereség, munkahelyek létrejötte vagy a nemzeti parkok bevételeinek növekedése. Mint írja, az ökoturizmus kiemelten fontos szerepet játszik a vidéki térségek munkahelyteremtésében, ahol alternatívák híján kevés számú munkahely létrejötte is jelentős hatású lehet. Természetesen a vidéki térségek adottságainak, elhelyezkedésének, elérhetőségének, vonzerejének és egyéb jellemzőinek függvényében ezek a hatások nagymértékben különbözhetnek. Az ökoturizmus helyi gazdaságra gyakorolt hatásának vizsgálata során fontos rögzítenünk, hogy a gazdasági bázis modell alapján a turizmusban tevékenykedő vállalkozások az erőforrásfüggő szektorba tartoznak, amelyek úgy képesek pótlólagos jövedelem bevonására a térségbe, hogy nem a termék kerül exportra, hanem annak vásárlói érkeznek a helyszínre. Az ökoturizmus gazdasági hatásai, más gazdasági tevékenységekhez hasonlóan, három kategóriába sorolhatók: (1) direkt, (2) indirekt és (3) indukált hatások (Lindberg 2001). A gazdasági bázis elmélete az exporttevékenység bővítését és az importtevékenység szűkítését feltételezi (Bajmócy 2011, Székely 2013). Ennek teljesülésekor várható, hogy az exportból származó, esetünkben az ökoturisztikai vonzerő indukálta turistaforgalom bővüléséből adódó, térségbe áramló pótlólagos jövedelmek számottevő mértékű tovagyrűző hatásokat váltanak ki. Ezek a hatások a multiplikátorok révén, azaz az elsődleges és másodlagos multiplikátorhatáson keresztül jönnek létre. A helyi gazdasági hatások fenti kategóriái a következőképpen értelmezhetők (Dusek–Lukovics 2014): (1) direkt hatás: az adott gazdasági egység beruházásai és működése miatt a helyi gazdaságban létrejövő kibocsátás, jövedelem és munkahelyek; (2) indirekt hatás: az adott gazdasági egység számára inputokat szolgáltató helyi vállalkozásoknál

generált jövedelem és foglalkoztatás; (3) indukált hatás: a direkt és indirekt módon keletkező munkajövedelmek elköltése révén a multiplikátorhatással generált helyi jövedelem és foglalkoztatás; (4) illetve negyedikként értelmezhetők az ún. katalitikus hatások, amelyek az adott gazdasági egység működése révén a helyi gazdaságban létrehozott változásokat takarják (pl. a megnövekedett befektetési vonzerő, látogatók vonzása, helyi imázs javulása, a helyi gazdaság szerkezetére, összetételére, a szolgáltatásokra gyakorolt hatások; ez a hatás lehet negatív is, ha pl. az adott gazdasági egység rontja az imázst vagy csökkenti a helyi vonzerőt). A elsődleges multiplikátorhatás megfeleltethető az indirekt hatásnak, a másodlagos multiplikátorhatásban ugyanakkor keveredik az indukált hatás, valamint a katalitikus hatások egy része (Dusek–Lukovics 2014).

A fentiek alapján, a térségen kívüli piacokra értékesítő ún. bázistevékenységek, illetve a turizmus jelentős mértékben képes dinamizálni a gazdaságokat, ezért érthető, hogy a helyi és a regionális gazdaságfejlesztés kiemelt figyelmet szentel ezen tevékenységek ösztönzésének (Bajmócy 2011, Lengyel–Rechnitzer 2004). A gazdasági hatásokkal összefüggésben mindenképpen meg kell említeni, hogy azok akkor jutnak érvényre, amennyiben vannak helyi beszállítók és a jövedelmeket, illetőleg azok mind nagyobb részét helyben költik el, ellenkező esetben a jövedelem kiszivárog, illetve kiáramlik a térségből s a multiplikátorhatás csökken vagy nem is jön létre. Ezt továbbgondolva az ökoturizmusra alapozott helyi gazdaságfejlesztés akkor tud sikeres lenni, ha mind nagyobb mértékben épül helyi termékekre (helyben termelt mezőgazdasági termékek, helyben készített élelmiszerek és ételek, helyi kézműves termékek stb.) és helyi szolgáltatásokra (szállítás, vendéglátás, programok, rendezvények stb.), csökkentve a jövedelmek kiáramlását, fokozva a tovagyrűző, gazdaságdinamizáló hatásokat. Előbbiek fontos szerepet tölthetnek be a helyi erőforrások fenntartható hasznosításában és a vidéki térségek endogén alapokon nyugvó fejlődésének előmozdításában, továbbá a helyi gazdasági kontroll növelése révén erősíthetik a lokalizáció folyamatát, nagyobb fokú önrendelkezést biztosítva a vidék számára (Kis 2014). Az ilyen lokális entitások sokkal inkább képesek saját értékeik és érdekeik mentén fejlődni, miközben egyre több lehetőségük adódik a megkülönböztetésre, valamint a helyi sajátosságok érvényre juttatására, ami által új pályára állítható, s dinamizálható a fejlődés (Kis–Pesti 2015).

Poroszló rövid bemutatása

Poroszló az Észak-magyarországi régióban, Heves megye délkeleti szegletében, a Füzesabonyi járásban helyezkedik el, területe 109 km², lakosainak száma 2 945 fő. A Tisza-tó kapujaként emlegetett település a 33-as főút mentén a Tisza-tó jobb partján fekszik Budapesttől 135 km, Debrecentől 85 km, Miskolctól 75 km, Füzesabonytól 25 km és Tiszafüredtől 10 km távolságban.

A község legjelentősebb vonzereje a 127 km² kiterjedésű Tisza-tó, amelynek több mint fele közigazgatásilag Poroszlóhoz tartozik. A Tisza-tó, másként Kisköréi-víztározó hazánk második legnagyobb tava, mesterséges eredetű. 1978-ban, medrének második elárasztását követően kialakult víztározó eredeti funkciói (árvízvédelem, öntözés, energiatermelés) mellett az elmúlt években előtérbe került a természetvédelem és a turizmus. A Tisza-tó területe a Hortobágyi Nemzeti Park kezelésében áll, melynek csaknem 60%-át kitevő védett területei a Ramsari-egyezmény hatálya alá tartoznak, illetve részei a világörökségnek. A Tisza-tó, amit manapság gyakran illetnek az ökoturizmus szigete elnevezéssel, páratlan élővilágnak és természeti értékeknek ad otthont.

A település első jelentős ökoturisztikai létesítményét, a Tisza-tavi Vízi Sétányt 2005. június 21-én adták át. A Nemzeti Park által üzemeltetett tanösvény a víz fölött futó, cölöpökre épített 1,5 km hosszú pallóút Magyarország leghosszabb ilyen jellegű tanösvénye. A tanösvény, néhány centiméterre a víz felett sétálva lehetővé teszi a tó élővilágának és a páratlan táj szépségeinek rendhagyó megfigyelését. A következő jelentős lépés a Tisza-tavi Ökocentrum (továbbiakban TTÖC vagy Ökocentrum) létrehozása volt, ami 2012. április 28-án nyitotta meg kapuit a közönség előtt. Az Ökocentrum magába foglalja a 2 600 m² alapterületű látogatóközpontot és az azt körülvevő 7 hektáros szabadidőparkot. A többfunkciós látogatóközpont legfőbb látványossága a 750 m³ ürtartalmú édesvízi akváriumrendszer, ami Európában a legnagyobb. Az Ökocentrum fő feladata a Tisza-tó és a Tisza-völgy élővilágának és természeti értékeinek bemutatása, de emellett számos kulturális és szabadidős, valamint természetközeli élményt kínál az odalátogatók számára.

Kutatási módszerek

Kutatásunkban Poroszló turisztikai kínálatának és vendégforgalmának fejlődését, az Ökocentrum helyi gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásainak értékelését, továbbá a helyi turizmusban érintett szereplők közötti kapcsolatok

számának és jellegének bemutatását és értékelését, primer és szekunder adatokra, információkra alapoztuk. Felhasználtuk az Önkormányzattól kapott statisztikai adatok mellett a KSH és a TeIR adatbázisát, valamint a helyi, térségi és a közösségi média anyagait is. Primer kutatásunkat 2015 júniusa és szeptembere között végeztük. Ennek során interjút készítettünk a helyi turizmus szervezésével és fejlesztésével foglalkozó releváns szereplőkkel: Bornemisza Jánossal, Poroszló polgármesterével, a Poroszló Turizmusáért Egyesület korábbi elnökével, Sándorné Zsoldos Ágnessel, a jelenlegi egyesületi elnökkel, Bornemisza Andreával, aki egyben a TTÖC marketing vezetője is. A TTÖC ügyvezető igazgatóhelyettesével és a Tourinform iroda vezetőjével, Balogh Edittel, valamint Gacsai Józseffal, az Ezüst Ponty Horgászegyesület elnökével, és végezetül, de nem utolsósorban a poroszlói Tourinform iroda turisztikai referensével, Kalmár Ágnessel. Ezen túlmenően további, a helyi turizmusban érintett szereplőkkel is folytattunk rövidebb-hosszabb beszélgetéseket. Leginkább arra voltunk kíváncsiak, hogyan látják, miként értékelik az ökoturizmusban eddig elért eredményeket, melyek a sikerességét meghatározó tényezők és mit tesznek a további fejlődésért.

Poroszló turisztikai kínálatának és vendégforgalmának fejlődése

A kereslet alakulásának vizsgálata

Poroszló jelentős országos ismertségre a Tisza-tavi Vízi Sétány átadását követően tett szert. A létesítmény javította a település ökoturisztikai fogadóképességének tárgyi feltételeit, hiszen 1 500 méteren egy olyan tematikus útvonal jött létre, ami különleges, nem szokványos módon, a víz felett sétálva teszi lehetővé az egyébként rejtve maradó természeti értékek egy részének bemutatását, az aktív ismeretszerzés lehetőségét és élményét kínálva a látogatók számára. Manapság a tanösvényt meglátogatók tájékoztatást kapnak a Tisza-tó történetéről és élővilágáról, továbbá szakvezetést kérhetnek a Hortobágyi Nemzeti Park munkatársaitól, ami növeli a látogatott terület, illetve a település ökoturisztikai vonzerejét. A vonzerő iránti keresletről korlátozott információink vannak, az tudható, hogy az indulást követően éves átlagban 30 ezer látogató kereste fel, illetve eddig több mint 300 ezer látogatót fogadott. Poroszlót igazán ismertté az Ökocentrum átadása és eddigi működése tette, amelynek révén felkerült hazánk és talán Európa ökoturisztikai térképére. A TTÖC kialakítása jelentősen növelte a település vonzerejét, avval egy olyan komplex szolgáltatást nyújtó létesítmény jött létre, ami érdemben növelte a településre érkező turisták számát. A természeti értékek eredményes értékesítését segítő hatását illusztrálja, hogy megnyitása óta mintegy 700 ezer látogatót vonzott. Előbbi fejlesztések és az egyéb erőfeszítések számottevően hatottak a turistaforgalom fejlődésére, amelyek növelték a szálláshelyek iránti keresletet (1. táblázat).

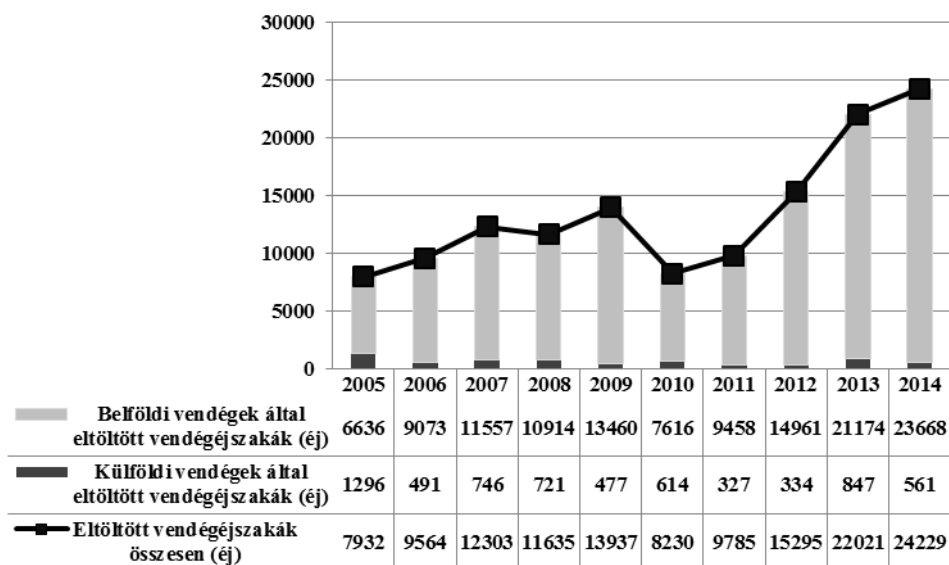
1. táblázat: A vendégek számának alakulása a kereskedelmi és egyéb szálláshelyeken

Év	Vendégek száma (fő)		
	Belföldi vendégek (fő)	Külföldi vendégek (fő)	Összesen (fő)
2005	2 347	134	2 481
2006	2 841	85	2 926
2007	3 968	139	4 107
2008	4 109	164	4 273
2009	4 811	133	4 944
2010	3 437	198	3 635
2011	3 459	93	3 552
2012	5 657	109	5 766
2013	7 927	327	8 254
2014	11 161	215	11 376

Forrás: Poroszló Község Önkormányzata

Az adatok a vendégforgalom jelentős növekedését mutatják, hiszen 2005 és 2014 között csaknem ötszörösére bővült a településen megszállók száma. A szálláshelyeken regisztrált vendégforgalom növekedése azonban nem volt töretlen. A tanösvény átadását követően 2009-ig több mint kétszeresére nőtt a szálláshelyek forgalma, majd visszaesett. A 2010-ben bekövetkezett vendégszám csökkenés összefüggésbe hozható a 2008-

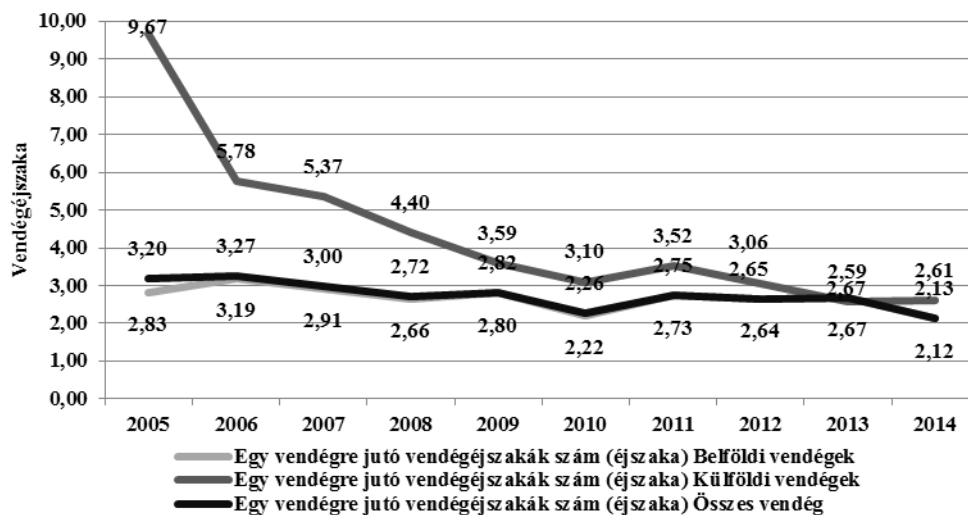
ban kirobbant gazdasági világválság tovagyrúzó hatásával. A jelenség visszavezethető a szabadon elköltethető jövedelmek csökkenésével, ami a turizmusra fordított lakossági költségek visszaesését eredményezte. A szállóvendégek száma 2011-ben még stagnált, de 2012-ben ugrásszerűen, majd 2013-ban és 2014-ben bár csökkenő mértékben, de még így is jelentősen nőtt. A növekedés alapvetően a 2012. április 28-án megnyitott Ökocentrumnak, illetve a turizmust segítő kormányzati akcióknak, például a 2012-ben bevezetett Széchenyi Pihenőkártyának köszönhető. 2012-től a TTÖC meghatározó szerepet tölt be a helyi turisztikai kínálat koordinációjában, külön figyelmet szentelve a rendezvényszervezésre és a marketingtevékenységekre. Az Önkormányzat előzetes becslése alapján a szállóvendégek száma 2015 végére meghaladhatja a 13 000 főt, ami további keresletnövekedést és pótlólagos jövedelmet jelent a szállásadók számára. A táblázat adataiból az is kivehető, hogy a településen megszálló vendégek túlnyomó többsége belföldről érkezik ide, miközben a külföldi vendégek aránya évente változóan 2–5% közötti. Ez azt jelenti, hogy Poroszló turisztikai vonzerejének hatóköre alapvetően Magyarországra terjed ki, tehát a szálláskeresletet a belföldi vásárlóerő határozza meg.

1. ábra: A településen eltöltött vendégéjszakák száma a kereskedelmi és egyéb szálláshelyeken (2005-2014)

Forrás: Önkormányzati adatok alapján saját szerkesztés

A szállásokon eltöltött vendégéjszakák számát vizsgálva a szállóvendégek számának alakulásához hasonló tendencia rajzolódik ki (1. ábra). Alapvető különbség az évenkénti változás mértékében van, amit jól jelez, hogy 2005 és 2014 között a vendégéjszakák száma háromszorosára nőtt, ami elmarad a szállást igénybevevők ötszörös növekedésétől. Ez az átlagos tartózkodási idő csökkenésével magyarázható (2. ábra). Összességében megfigyelhető, hogy a vizsgált időszakban, kisebb megtorpanásokkal, de 1 vendégéjszaka/fő-vel csökkent az átlagos tartózkodási idő, ami nem jó hír sem a szállásadóknak, sem pedig a településnek, hiszen a csökkenő tartózkodási idő kevesebb költséget von maga után. Ez a turizmus helyi gazdaságra gyakorolt pozitív hatásait mérsékli. További hátrány a szállásadók számára, hogy kiszámíthatatlanabbá és nehezebben szervezhetővé válik szobakapacitásuk kihasználása. Jelenleg ez még kevésbé érzékelhető, mivel a nyári szezon alatt szinte folyamatosan érkeztek a vendégek, így sokszor nem rendelkeznek szabad szálláshelyekkel a vendéglátók. A jelenség hátterében az állhat, hogy az ide érkező turisták jelentős része az Ökocentrum miatt érkezik Poroszlóra, aminek néhány órás, illetve fél-egy napos megtekintése után továbbállnak a településről. Ez felhívja a figyelmet arra, hogy nem elég a TTÖC látogatóforgalmának emelése, szükséges a településen eltöltött idő növelése is, ami az adatok alapján egyre nagyobb kihívásként fog megjelenni a jövőben. E tekintetben olyan turisztikai kínálat kialakítására van szükség, ami növelni tudja nem csak a látogatószámot, némi túlzással élve az átmenő forgalmat, hanem a szállásadóknál töltött vendégéjszakák számát is. Mindezt természetesen a fogyasztói igényekhez illeszkedően, a település értékeit és érdekeit szem előtt tartva, az innováció különböző formái adta lehetőségek kihasználásával.

2. ábra: Az egy vendégre jutó vendégéjszakák száma 2005-2014

Forrás: Önkormányzati adatok alapján saját szerkesztés

A kínálat alakulásának vizsgálata

Lévén a turisztikai termék veleje a vonzerő, szükségesnek tartottuk egy átfogó vonzerőleltár elkészítését, amely Poroszló valamennyi turisztikai szempontból lényeges értékét tartalmazza (2. táblázat). A vonzerők összeállításában segítségünkre voltak interjúalanyaink, a település és az Ökocentrum honlapja, valamint saját tapasztalatainkat is felhasználtuk.

2. táblázat: Poroszló természet adta és ember alkotta vonzerői

Természet alkotta vonzerők	Ember alkotta vonzerők	
<p>Növény- és állatvilág:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tisza-tó és a Tisza-völgy változatos, egyedi növény- és állatvilága <p>Védett területek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tisza-tavi Madárrezervátum – Hortobágyi Nemzeti Park <p>Víz:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Termálvíz 	<p>Víz:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tisza-tó (Kiskörei-víztározó) <p>Oktatóközpont:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tisza-tavi Ökocentrum <p>Rendezvények és fesztiválok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Poroszlói Retró Majális – Tisza-tavi Fogathajtó- és Lovas ügyességi verseny – Heves Megyei Kakas Szépségverseny és Bográcsfesztivál – Operett Show – Palacsinta Party – Minden, ami hal! – Halászléfőző verseny és halételek fesztiválja – Strandparty és Csörögefesztivál – Ünnepi Program Szent István Nap alkalmából – Poroszlói Gazdák Napja – Tavasz/Őszi Kemencés Szombat <p>Vallási helyek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Református Templom – Római Katolikus Templom – Zsidó temető <p>Történelmi és kulturális örökségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Graefl család „belső” és „külső” kastélya – Millenniumi emlékpark – Községháza szecessziós épület 	<p>Népi kultúra:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Hagyományos sajt készítés: Füzes Sajt–Sajtmanufaktúra – Népi börmíves, börtárgyak készítése: Fehérvári Róbert – Gyékényfonás, kerámia-készítés: Tisza-tavi Emlék és Ajándék Centrum – Halászat: Ezüst Ponty Horgász Egyesület, Tisza-tavi Sellő Horgász Egyesület <p>Kiállítóhelyek, bemutató gazdaságok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tájház múzeum (állandó kiállítás, kézműves bemutatók) – Budai László kovácsmester műhelye – Aranyosidomb Udvarház és Lovastanya <p>Fürdők, strandok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Poroszlói szabadstrand – Füzfa Pihenőpark (termálvíz) <p>Közösségi és művelődési létesítmények:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Művelődési ház – Tisza-tavi Ökocentrum (3D) mozi – Közösségi Könyvtár

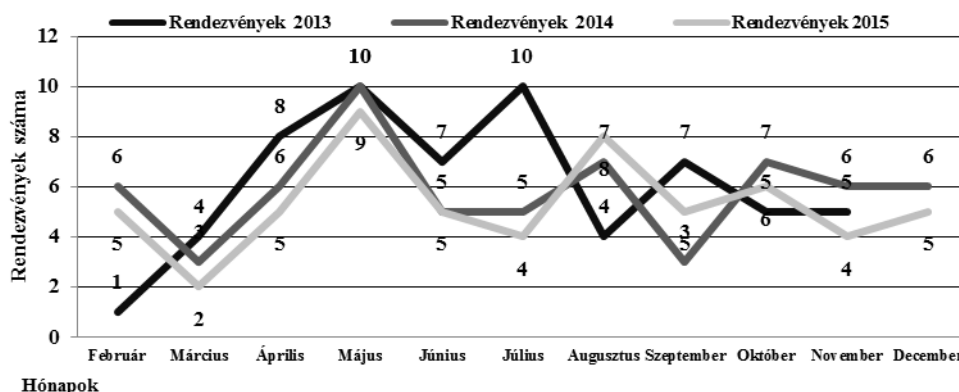
Forrás: Saját adatgyűjtés

Amint arról korábban már volt szó a turisztikai termék, illetve a kínálat legfontosabb összetevője a vonzerő, ami a turistákat arra motiválja, hogy a helyszínre utazzanak. Poroszló legfőbb vonzereje a Tisza-tó, valamint az

ott kialakult sajátos élővilág és tájkép. Ahhoz, hogy valamely természeti érték vonzerővé váljon a turisztikai kínálat más összetevőire, azok közötti kölcsönös együttműködésre is szükség van. Ennek fényében hozták létre 2012-ben az Ökocentrumot, ami azonban több mint turisztikai infrastruktúra. A többfunkciós létesítmény, ami látogatóközpont és szabadidőpark is egyben, sokoldalú szolgáltatásai révén önálló vonzerővé vált. A település legfőbb vonzereje sajátos módon ember alkotta vonzerő, az ember tájtalakító munkája nélkül ugyanis nem jöhetett volna létre a víztározó. Mégis úgy gondoljuk, hogy kerülhetett volna a természeti vonzerőkhöz is, hiszen amivé a tó vált, az a benne lezajlott természeti folyamatoknak köszönhető, amit persze az emberi tevékenység is befolyásol. A Tisza-tó turisztikai hasznosításához kapcsolódóan kell említést tennünk a település négy kikötőjéről (Csicsman kikötő, Delfin kikötő, Füzfa Pihenőpark kikötője, Tisza-tavi Ökocentrum kikötője), amelyek önmagukban nem vonzerők, de a turisztikai infrastruktúra részeként fontos szerepet töltenek be az élmény létrejöttében, hiszen innen indulnak és érkeznek vissza azok a hajók, csónakok, amelyek a vízre futnak ki, hogy a turisták megsodálhassák és élvezhessék ezen egyedülálló tó természeti és táji értékeit.

A helyi természeti értékeket és a pályázati lehetőségeket kihasználva, Poroszló az Észak-magyarországi régió ökoturisztikai célterületévé vált. A természeti erőforrások és a turisztikai szolgáltatások mellett, egyéb értékei, kulturális és épített örökségei, sokszínű programjai és rendezvényei, valamint egyéb látnivalói teszik egyedivé a település turisztikai kínálatát. A vonzerők komplex turisztikai terméké alakításában komoly szerepet játszik a TTÖC és a Tourinform Iroda, amely szervezetek szoros együttműködésre törekszenek a lakossággal, illetve az Önkormányzattal, a helyi vállalkozásokkal és civil szervezetekkel.

A vonzerők körét bővítik a településen megrendezésre kerülő rendezvények, amelyek színesítik és mozgalmassá, élővé teszik a helyi turisztikai értékek bemutatását, s így fokozzák a település vonzerejét. A különböző programok lehetővé teszik a település hagyományainak, kulturális örökségének, a falusi vendégszeretetnek a bemutatását, gazdagítva a turisták időtöltési és szórakozási lehetőségeit. Emellett lehetőséget adnak a helyi lakosok találkozására, bevonására, tevékeny részvételére a programokban, a turisztikai szervezetek önkormányzattal, helyi gazdálkodókkal, vállalkozásokkal, civil szervezetekkel való együttműködésére, továbbá a helyi kultúra különböző elemeinek (népi kultúra, mezőgazdasági termékek, ételek, kézműves termékek) gazdasági hasznosítását is elősegítik, miközben formálják a helyi identitást és a település arculatát. Az elmúlt években jelentősen bővült a településen megrendezett rendezvények száma, amelyek többsége az Ökocentrum területén, a látogatóközpontban, illetve a szabadidőparkban került megvalósításra (3. ábra).

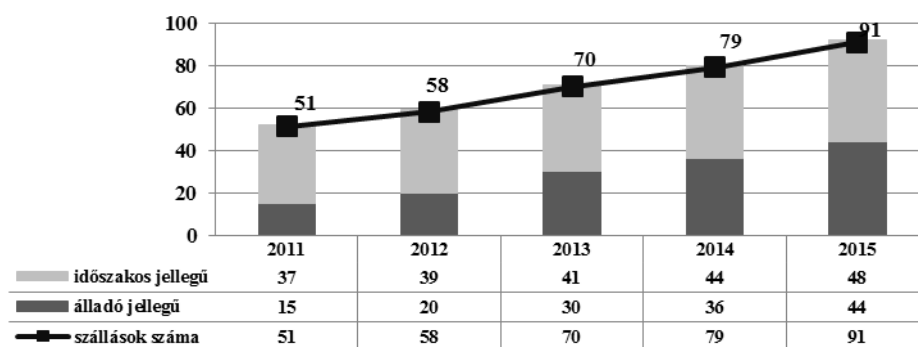
3. ábra: A településen megrendezett események számának havonkénti alakulása (2013-2015)

Forrás: TTÖC által kiadott éves eseménynaptárak alapján saját szerkesztés

Manapság éves szinten 60 körüli rendezvény kerül megszervezésre a településen, ami átlagosan havi 5 alkalmat jelent, de az ábráról leolvasható, hogy a rendezvények száma a nyári hónapokban csúszosodik ki. Ezzel együtt látható, hogy ma már minden hónapban van valamilyen rendezvény a településen, amelyek tipikusan valamely hétfőjére, hosszú hétfőjére esnek. Korábban, az Ökocentrum megnyitását megelőzően éves szinten 10–15 rendezvényt szerveztek a településen, aminek nemcsak a száma nőtt meg jelentősen, de az általuk felölelt tématerületek is kibővültek. Így a már hagyományosnak tekinthető rendezvények, mint például a Heves Megyei Kakas Szépségverseny és Bográcsfesztivál, Halászléfőző verseny és Halételek Fesztiválja vagy a Csöröge fesztivál mellett új, főként az Ökocentrumhoz kapcsolódó rendezvények jelentek meg.

Ezen rendezvények témájában egy új identitás megalkotásának és kommunikációjának jegyei fedezhetők fel, amelynek az alapja a természeti értékek fontosságának hangsúlyozása, illetve ezen értékek megőrzése, fenntartása és (ökoturisztikai) hasznosítása, valamint ezeknek a Tisza-tóhoz, Poroszlóhoz és az Ökocentrumhoz való kötése. Mindez alapvetően kapcsolódik a település ökoturizmusra alapozott fejlesztéséhez, az ökoturizmus mint turisztikai termék létrehozásához és annak a helyiek, valamint a településen kívüliek részére történő értékesítéséhez. Néhány példa ezen rendezvényekre: Vizes Élőhelyek Világnapja, Víz Világnapja, Madarak és Fák Napja, Idegenvezetők Világnapja, Nőnap az Ökocentrumban, Gyermeknap az Ökocentrumban, Nagycsaládos Hétvége az Ökocentrumban, Ökocentrum Születésnapja, Tisza-tó Napja az Ökocentrumban, Csónakos Hétvége az Ökocentrumban, Állatkertek Éjszakája az Ökocentrumban, Tisza-tavi Madaras Fesztivál stb.

A vonzerők mellett a turisztikai kínálat fontos összetevői a szálláshelyek, illetve az általuk kínált szolgáltatások, amelyek hozzájárulnak a célterületen eltöltött idő növeléséhez, így a turizmusból származó településre érkező bevételek bővüléséhez. Előzőleg már foglalkoztunk a kereslet alakulásával, s megállapítottuk, hogy 2012 óta folyamatosan növekszik a településre érkező látogatók száma, akik közül egyre többen vesznek igénybe szálláshelyi szolgáltatásokat. Erre a keresletnövekedésre tehát reagáltak a helyiek, de tudunk más településről ideérkező szálláshely szolgáltatóról is. Ennek eredményeként a bővülő igények új szállásadó vállalkozások megjelenését generálták. Mivel a vállalkozások piacra való belépését a jövedelmezőségi viszonyok alapvetően határozzák meg, arra következtethetünk, hogy Poroszló turisztikai piaca kedvező jövedelmezőségi lehetőségeket kínál az újonnan alapuló szálláshely szolgáltatók számára. A 4. ábra a szálláshelyek számának változását mutatja be 2011 és 2015 között.

4. ábra: Önkormányzat által nyilvántartott (időszakos és állandó jellegű) szálláshelyek számának változása (2011-2015)

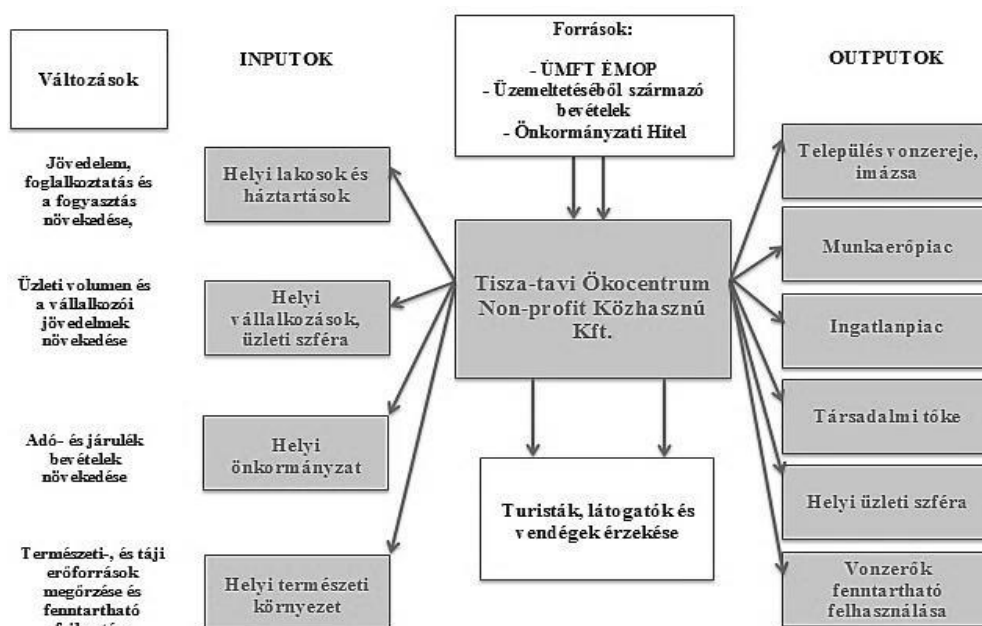
Forrás: Önkormányzati adatok alapján saját szerkesztés

Az adatok szerint a jelzett időszak alatt 51-ről 91-re nőtt az Önkormányzat által regisztrált szállásadók száma, ami csaknem 80%-os mértékű bővülést jelent. Az adatokból az is kiderül, hogy a szálláshelyek nagyobb része időszakosan, míg kisebb része állandó jelleggel működött. Az is megfigyelhető, hogy az időszakos és állandó jellegű szállások aránya folyamatosan eltolódik az állandóan, azaz folyamatosan üzemelő, egész éven keresztül nyitva tartó szálláshelyek felé. Ez az arány 2011-ben 28, 2012-ben 33, 2013-ban 42, 2014-ben 45 és 2015-ben már 48 százalékot tett ki. Ez azt jelenti, hogy a szállásadók egyre inkább úgy gondolják, hogy a településre érkező turistaforgalom nemcsak a nyári főszezonban, hanem azon kívül is kedvező jövedelemszerzési lehetőséget kínál számukra. A vállalkozói szektor ilyen reagálása kedvező képet vetít előre a helyi gazdasági fejlődést illetően és megerősíti az ökoturizmusra épülő további fejlesztési elképzelések létjogosultságát.

A Tisza-tavi Ökocentrum helyi gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásai

A TTÖC létrehozásával nemcsak egy nagy volumenű beruházás valósult meg a településen, és nem is csak egy turisztikai infrastruktúra elem jött létre, hanem egy önmagában is vonzerőt jelentő, a helyi turizmus szervezésének és értékesítésének motorjává váló szervezet kelt életre. Az Ökocentrum működésével összefüggésben jelentkezik annak helyi gazdaságélénkítő hatása, aminek az alapját az idelátogató turisták számának növekedése adja. A turistaforgalom élénküléséből adódó növekvő turistaköltségek tovagyrúzó

hatásaként növekszik a helyi vállalkozások jövedelme, bővül a foglalkoztatás és a helyi lakosok jövedelme. Az Ökocentrum működésének helyi gazdaságra gyakorolt hatásait mutatja be vázlatosan az 5. ábra.

5. ábra: A TTÖC fontosabb helyi gazdaságot érintő hatásai

Forrás: Dusek és Lukovics (2014) nyomán saját szerkesztés és kiegészítés

A TTÖC és a helyi gazdaság kapcsolatrendszere alapján elmondható, hogy az Ökocentrum inputokat használ fel működéséhez, aminek eredményeként outputokat hoz létre, miközben hatással van a helyi gazdasági életre mind az input, mind az output oldalon. A hatások egy része már rövidtávon érvényesül (pl. foglalkoztatás, jövedelmek), más része csak hosszútávon jelentkezik (pl. identitás, imázs, társadalmi tőke), továbbá a hatások érintik a természeti környezetet és a helyi társadalom működését is.

A továbbiakban kísérletet teszünk a TTÖC helyi gazdasági hatásainak becslésére. Sajnos nem rendelkezünk információval az Ökocentrum beszállítóiról és azok gazdasági teljesítményéről, továbbá nem ismert a bővülő foglalkoztatásból adódó helyben elköltött lakossági jövedelmek nagysága sem, így az indirekt és az indukált hatások becslését nem végezzük el. Ennek megfelelően a következőkben a direkt és az indirekt hatások becslésével foglalkozunk.

A Tisza-tavi Ökocentrum direkt hatásainak becslése

Az Ökocentrum létesítésével kapcsolatosan létrejött jövedelmi és foglalkoztatási hatást adatok hiányában nem tudjuk becsülni, ugyanakkor a működésre vonatkozóan rendelkezünk információkkal, így becsülni tudjuk a működés miatt létrejövő kibocsátást, a foglalkoztatási és jövedelmi hatást.

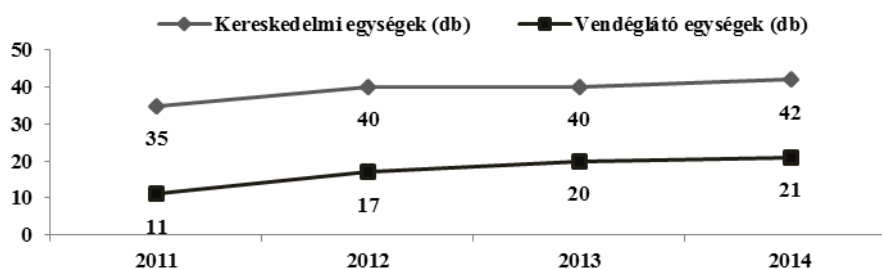
A mintegy 2,2 milliárd forint értékű beruházásból megvalósított Ökocentrum 2012. április 28-án nyitott meg. A vendégszám az eltelt évek alatt folyamatosan bővült, sajtóinformációk alapján 2012-ben 155 512, 2013-ban 168 882, 2014-ben 182 606 fő látogatót vonzott. 2015-ben a látogatószám tovább emelkedett, s 2015 októberéig meghaladta a 200 ezer főt (egerhirek.hu 2015). Előbbiek alapján éves átlagban 176 750 fő kereste fel eddig az Ökocentrumot. A kibocsátás becsléséhez ezen átlagos látogatói létszámot, valamint az alap csomag belépőjegy árát vettük alapul. Ennek az a magyarázata, hogy a Tisza-tavi Ökocentrum jelenlegi négy (Alap-, 3D, Kishajós és Mindent bele) csomagja közül, kedvezményes és felnőtt belépőjegyeket vásárolhatnak meg a látogatók. Arról nincs információ, hogy az adott csomagokat mennyien vették igénybe, de az biztos, hogy a vendégek mindegyike rendelkezett, minimum az Alap csomaggal, melynek átlagára 1 740 Ft. Az éves látogató létszám és a belépők átlagárának segítségével becsülhető, hogy 307 545 000 Ft jegyár bevétel realizálódik az Ökocentrumban egy évre levétítve. A TTÖC működési költségeit nem ismerjük, így nem tudjuk meghatározni a tevékenység eredményét.

Az Ökocentrum működése során a beruházáshoz kapcsolódó pályázatban vállalt 20 fő helyett, ma a létesítmény 25–30 fő állandó foglalkoztatását biztosítja, ami a főszezonban további 10–15 fővel bővül. Az alkalmazottak jövedelmének becsléséhez az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységet végzők havi bruttó átlagjövedelmét vettük alapul, amelynek összege 2014-ben 181 338 Ft volt. Ennek megfelelően a 30 fő állandó alkalmazott havi összjövedelme 5 440 140 Ft, amely egy évre 65 281 680 Ft-ot tesz ki. Amennyiben a főszezon áprilistól októberig tartó időszaknak, azaz hét hónapnak vesszük, akkor a 15 fő időszakosan foglalkoztatott személy bruttó összjövedelme, ugyanazon átlagbérrel számolva 2 720 070 Ft, ami a szezonra vetítve 19 040 490 Ft. A TTÖC által alkalmazottak évi összes bruttó munkajövedelme az előbbieknek megfelelően 84 322 170 forint, ami 55 231 021 Ft nettó jövedelemtömegnek felel meg. Utóbbi értékek a 2015-ös minimálbérrel számolva a következőképpen alakulnak: bruttó összjövedelem: 37 800 000 Ft, nettó összjövedelem: 24 570 000 Ft. Előbbieket összevetve a poroszlói lakosok 2013-as nettó jövedelmével, ami 1 214 491 495 Ft volt, előbbi esetben 4,55%-os, a második esetben 2, 02%-os értéket kapunk. Eszerint az Ökocentrum önmagában az összes poroszlói nettó jövedelem 2–4,5%-ának megfelelő mértékű elsődleges személyi jövedelmet generál. A direkt foglalkoztatási hatás 1 000 foglalkoztatottal számolva (30+8,75), 3,88%, azaz ekkora részét adja Poroszló foglalkoztatásának az Ökocentrum, ami számottevő mértékű.

A Tisza-tavi Ökocentrum katalitikus hatásainak becslése

A következőkben bemutatjuk az általunk vizsgált katalitikus hatásokat, azaz azokat a helyi gazdaságban bekövetkezett változásokat, amelyek a TTÖC működése révén jöttek létre. Utalva a korábbiakra, láthattuk, hogy a Poroszlóra érkező látogatók száma évről évre emelkedik (*1. táblázat*), ami hatott a szállásadási tevékenység bővülésére (*4. ábra*). Felhasználva a KSH 2014. január 1-jei adatát, ami szerint az egy vendégre jutó bruttó szállásdíj összege 9 504 Ft volt Poroszlón, becsülhető a szállásadásból származó bevétel nagysága. 2014-ben Poroszlón összesen 11 376 fő vett igénybe szállást, így a település szállásadói 108 117 504 Ft bevételt realizáltak abban az évben. Arra vonatkozóan nem rendelkezünk információkkal, hogy mekkora költséghányad merült fel a szállásadónál, ennek következtében a jövedelmek értéke nem, csak az előbb megbecsült bevételeik nagysága határozható meg.

Becsülhető továbbá az Idegenforgalmi adó összege is, ami az Önkormányzat saját bevételeit növeli, ily módon fontos szerepe van a település működésének és fejlesztéseinek finanszírozásában. Poroszlón az IFA mértéke 300 Ft/fő/éj, amit a vendég fizet ki a szállásdíjon felül. Az előbbi vendégforgalmi adattal számolva a település IFA-bevétele 2014-ben 3 412 800 Ft volt. Ez a 2014-es önkormányzati bevételi főösszeg (934 801 millió Ft) 0,37%-a, ami nem számottevő, de nem is elhanyagolható. Ezzel kapcsolatban problémaként merül fel a településen a vendégéjszakák számának bevallása és az ennek megfelelő IFA befizetése.

6. ábra: Regisztrált kereskedelmi- és vendéglátó egységek számának változása Poroszlón (2009-2014)

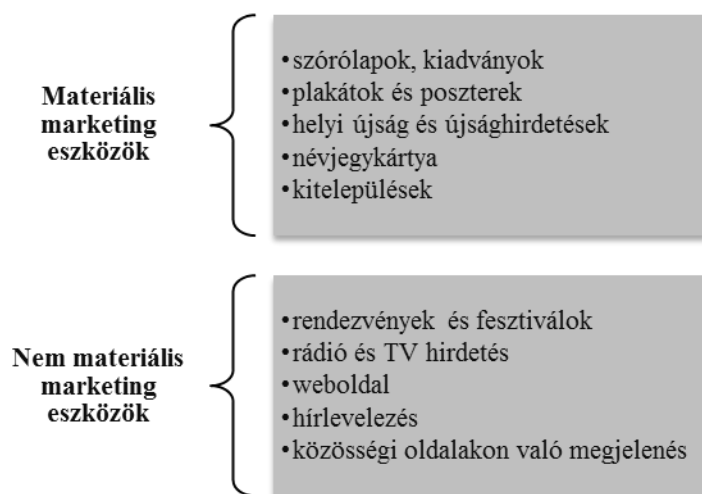
Forrás: Önkormányzati adatok alapján saját szerkesztés

A kereslet bővülésének hatására, új piaci lehetőségek nyíltak meg a helyi gazdaság további szereplői számára is, amit nagyon jól reprezentál a *6. ábra*, ami a kereskedelmi- és vendéglátóegységek számának növekedését mutatja a jelzett időszakban, érzékeltetve a TTÖC működéséből származtatható tovagyrúzó hatások egyikét. Azzal együtt, hogy az Ökocentrum települési viszonylatban maga is jelentősnek mondható foglalkoztató, a helyi gazdaságra gyakorolt valódi hatása, hogy a működésével turistaforgalmat generáljon és az ide érkező turisták többletköltsége helyzetbe hozza a helyi gazdaság különböző szereplőit, lehetővé téve számukra vállalkozások alapítását és fejlesztését, élénkítve a vállalkozási szektort és növelve annak teljesítményét. A

szállások, a kereskedelmi- és vendéglátó egységek stb. bővülésének következtében nő a foglalkoztatás és a jövedelmek. Az ökoturizmus és a hozzá kapcsolódó tevékenységek leginkább a szolgáltatások bővülését vonják maguk után, aminek eredményeként, önkormányzati becslések szerint, a településen lakók 75-80%-a szolgáltató szektorban tevékenykedik.

További fontos katalitikus hatásként jelenik meg a település arculatának, imázsának változása. Ezt a témát a rendezvényeknél már érintettük, de mindenképpen fontosnak tartjuk kicsit tovább vizsgálni ezt a kérdést. Mint korábban jeleztük új identitás létrehozásának jelei fedezhetők fel az Ökocentrum által szervezett rendezvények témáit illetően, amelyek beépültek a település marketingjébe is. Egyrészt tehát arról van szó, hogy a településen élők minél inkább azonosuljanak a környezetükben lévő természeti értékekkel, ezek ökoturisztikai hasznosításával, elfogadják, illetve magukénak tudják ezeket az új tevékenységeket és az elért eredményeket, ami által elköteleződnek az új irány mellett, így teremtve meg az alapot a további fejlődéshez. Másrészt nagyon fontos a kifelé irányuló kommunikáció, a település, illetve a hozzá kapcsolódó termék, az ökoturizmus értékesítésének előmozdítása, amelyben a természeti erőforrások és az azokra épülő szolgáltatások egyediségének közvetítése kiemelkedő jelentőségű. Így jelentek meg például olyan szlogenek mint a „Tisza-tó az ökoturizmus szigete” vagy „Poroszló a Tisza-tó kapuja”. Ezek a jelmondatok és egyéb marketingeszközök nagyban hozzájárulnak a vonzerő, a termék és a település egyediségének és egymáshoz való kapcsolásának kommunikációjához.

A turisztikai forgalom generálása megköveteli a vonzerők fejlesztését, aminek egyik legfőbb eszköze a marketing. A TTÖC, létrehozását követően, felvállalta a község ökoturisztikai vonzerőinek marketingjét, amihez többféle eszközt vesz igénybe (7. ábra).

7. ábra: A TTÖC által igénybe vett marketing eszközök csoportosítása

Forrás: A TTÖC segítségével saját szerkesztés

A marketingeszközök innovatív alkalmazásának egyik formája a közösségi média kreatív használata, amelynek kommunikációs lehetőségeit a TTÖC is megpróbálja kihasználni. Az Ökocentrum Facebook oldalán folyamatosan posztolja a megrendezésre kerülő rendezvényeket, miközben a megvalósult programokról és történetekről is szolgáltat képi és szöveges információkat. A közösségi oldal használata lehetővé teszi a gyors információáramlást, mindkét irányba, így tehát lehetőséget ad a visszajelzésekre és véleményalkotásra ott, és amikor a felhasználónak, illetve az Ökocentrumot meglátogatóknak az a legmegfelelőbb (8. ábra). Az egyszerűbb visszajelzések mellett lehetőség van szöveges értékelésre is, amellyel jóval kevesebben élnek, mint az egyszerű „lajkolás” („kedvelés”) vagy a pontozásos értékelés lehetőségével, ez kb. az esetek 20%-ára jellemző. A szöveges értékeléseket áttekintve elkészítettük az Ökocentrummal kapcsolatos vélemények szöveghőjét (9. ábra).

Az előbbiek is rámutatnak a marketingkommunikáció fontosságára, továbbá jelzik, még ha nem is reprezentatív a felmérés, hogy az imázs mindenképpen kedvező, abban leginkább a pozitív attitűdök tükröződnek vissza. Mindezt más forrásból származó visszajelzések (Tourinform Iroda, Poroszló Turizmusáért Egyesület, TTÖC) is megerősítik.

Kis K.–Tóth A. (2016): Az ökoturizmus helyi rendszerének vizsgálata Poroszlón, különös tekintettel a Tisza-tavi Ökocentrum helyi gazdaságfejlesztési szerepének értékelésére. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 13:(1), pp. 73–91. (A cikk kézirat)

Csillagok	Értékelés (fő)
★★★★★	93
★★★★	12
★★★	3
★★	1
★	1
Összes véleményező (fő)	110
Vélemények (csillagok) átlaga	4.8

8. ábra: Az Ökocentrum Facebook-os értékelése

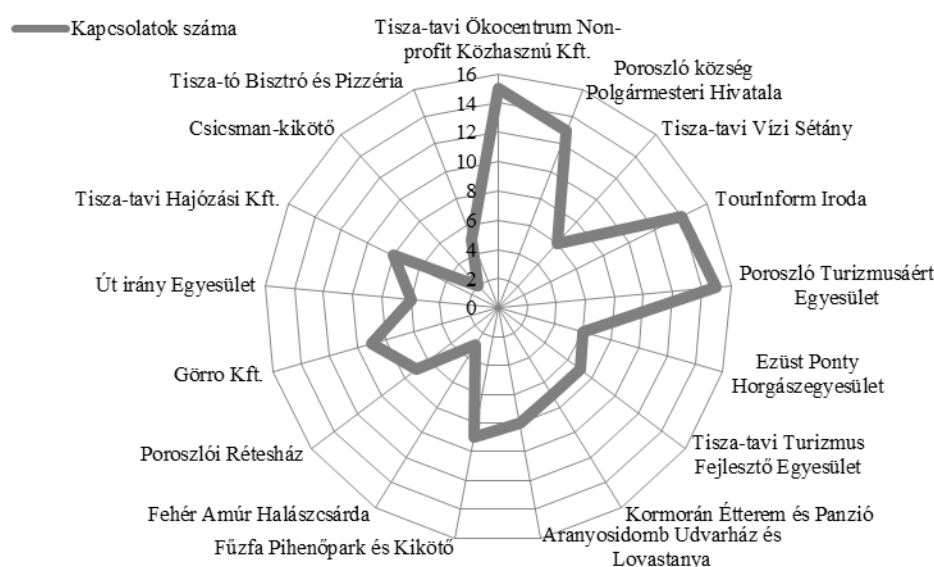
9. ábra: Az Ökocentrummal kapcsolatos pozitív attitűdök szófelhője

Forrás: A TTÖC Facebook adatai alapján saját szerkesztés (2015.10.06.)

Az ökoturizmus helyi rendszerének szereplői közötti kapcsolatok vizsgálata

Kutatásunk részét képezte a turisztikai szereplők közötti együttműködés meglétének és minőségének vizsgálata. Alapesetben feltételezzük, hogy Poroszló ökoturizmusában érintett szereplők együttműködnek.

Az együttműködés mint a szervezeti innováció egy esete, elsősorban az érintett szereplők közötti kapcsolatok terén kínál jelentős előrelépési lehetőséget. A különböző szereplők (termelők, szállásadók, vendéglátók, szolgáltatók, közvetítők, kereskedők, programszervezők, önkormányzat, érdekképviseltek stb.) kapcsolódása, hálózatosodása útján kialakuló formációk kedvező alapot biztosítanak a célszerű és kölcsönösen hasznos együttműködésekhez, ami szinergiát hoz létre, ezáltal a résztvevők kedvezőbb pozícióba kerülhetnek. A szereplők hálózatosodásának és együttműködésének lényege és jelentősége, hogy a kapcsolódás és a kooperáció révén a résztvevők olyan tevékenységeket vihetnek végbe és olyan célokat érhetnek el, amelyek egyéni kapacitásait, lehetőségeiket meghaladják. Előbbiek okán megvizsgáltuk a Poroszló turizmusában érintett főbb szereplők közötti kapcsolatok számának alakulását, ugyanis a szereplők közötti interakciók, kapcsolatok megkönnyítik az együttműködések (10. ábra).

10. ábra: A turizmusban érintett/érdekelte szereplők kapcsolatainak értékelése

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Az ábra alapján, kapcsolataik számát illetően, kirajzolódik négy szervezet, TTÖC, Önkormányzat, Tourinform iroda és a Poroszló Turizmusáért Egyesület. Ezek azok a szervezetek, amelyek lényegét tekintve szervezik és koordinálják a település turizmusát. Ez esetben a négy valójában nem négy, hanem 54, ugyanis az Egyesület több mint 50 taggal rendelkezik, amelynek kétharmada szállásadó, egyharmada turisztikai szolgáltató, illetve vendéglátó egység. Az egyesület fő feladata pedig, hogy összefogja a település turisztikai résztvevőit, szállásadóit és szolgáltatóit, képviselve azok érdekeit a közös haszon és jövőbeli sikerek elérése érdekében. Ide kíváncsi Sándorné Zsoldos Ágnes, az Egyesület korábbi elnökének szavai: „A településnek szüksége van az Egyesületre, hogy összefogja az itt élő embereket, példát és valamiféle irányt is mutat a meglévő és a leendő tagok számára is. A turisztikai életben egyes-egyedül nem lehet boldogulni (hosszú távon) csak egymást támogatva, partnerként.”

A korábban már említett új települési identitás középpontjában a természeti erőforrások (és ezek fenntartható kihasználása) állnak, amelyek más erőforrásokhoz (helyi kultúra, emberek, táj, ember alkotta tényezők, település stb.) kapcsolódnak. Tevékenységeik során a helyi szereplők ezeket az erőforrásokat használják fel megélhetésükhöz, boldogulásukhoz, és nem közömbös részükre, hogy ezt milyen eredménnyel teszik. Ez lehet az, ami motiválja a közös cselekedeteket, és ami együttműködésre készíti a helyi közösséget. Az együttműködések kialakulásához szükség van együttműködési hajlandóságra, annak megértésére, hogy miért fontos az együttműködés, mi az, ami általa elérhető. A szereplők közötti kapcsolatok jellegének vizsgálata alapján elmondható, hogy a település turisztikai szereplői között meglévő kapcsolatok döntő többségében egyértelműen pozitív, támogató jellegűek, ami jó alapot teremt a (további) együttműködéseknek, amelyek fontos szerepet játszanak Poroszló gazdasági fejlődésében.

Összegzés

Poroszló ökoturisztikai vonzereje alapvetően a Tisza-tóra épül. Az elmúlt évek során e mesterségesen létrehozott, mára „természetivé” vált erőforrás új gazdasági funkciója jött létre, ami azt a helyi fejlesztések alapjává tette. A megvalósított fejlesztések eredményeként olyan struktúra jött létre a helyi természeti erőforrások bázisán, amely eredményesen, valamint bízunk benne, hogy fenntartható módon tudja elvégezni az ökoturizmus helyi koordinációját. Ennek eredményeként a település olyan ökoturisztikai értékajánlatot tud nyújtani a közönség számára, amely jelentős, évente növekvő mértékű turistaforgalmat generál, pótlólagos jövedelmekhez juttatva a helyi gazdaságot. Mindez nagyban köszönhető a 2012-ben átadott Ökocentrumnak, melynek működése a számszerűsíthető gazdasági hatásokon túl, befolyással van a településen élők identitására és alapvetően határozza meg a településről kialakult képet. Elmondható, hogy a fejlődésnek komoly tartalékai vannak, amelyek kihasználása további fejlődést eredményezhet. E tekintetben kiemelkedő jelentőségűnek véljük a turizmusban érintett, illetve érdekelt szereplők együttműködését, az együttműködések kibővítését és elmélyítését. Ez hozzájárulhat a település értékeire komplexebben támaszkodó (öko)turisztikai termék kialakításához, ami növelheti a vonzerőt, kitolhatná a szezon, hosszíthatná az ott töltött időt, továbbá a kooperációk révén létrejövő többféle hatáson, szinergián keresztül fokozhatná a településen elköltött jövedelmeket és a tovagyrűző hatásokat.

Irodalomjegyzék

- Abonyiné P. J. (2003): *Infrastruktúra*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Aubert A. (2001): A turizmus és a területfejlesztés stratégiai kapcsolata Magyarországon. *Turizmus Bulletin*, 5:(1), 44–49.
- Bajmócy Z. (2011): *Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe*. JATEPress, Szeged.
- Barkin, D. (1996): Ecotourism: A Tool for Sustainable Development in an Era of International Integration? *Yale Bulletin Series*, (99), 263–272.
- Bódi F.–Böhm A. (szerk.) (2000): *Sikeres helyi társadalmak Magyarországon*. Agroinform Kiadóház, Budapest.
- Bokor K. (2003): A tér mint erőforrás. In: *A természeti erőforrások gazdaságtana és földrajza* (szerk.: Bora Gy.–Korompai A.). Aula Kiadó, Budapest. 384–388.
- Buday-Sántha A. (2009): Kérdőjelek a vidékfejlesztésben. In: *VII. Nemzetközi Konferencia* (szerk.: Sáfrányné G. A.–Kocziszkó Gy.). Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Miskolc. 190–197.

- Campbell, L. M. (1999): Ecotourism in Rural Developing Communities. *Annals of Tourism Research*, 26:(3), 534–553.
- Ceballos-Lascuráin H. (1996): *Tourism, ecotourism, and protected areas*. <https://portals.iucn.org/library/efiles/html/tourism/cover.html> (2015.11.10.)
- Concil of Europe (1996): *European Charter for Rural Areas*. <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7441&lang=EN> (2015.10.12.)
- Csatári B. (2001): *A vidék földrajzi kérdései*. A földrajz eredményei az új évezred küszöbén. Magyar Földrajzi Konferencia, Szeged, 2001. október 25–27. <http://geography.hu/mfk2001/cikkek/Csatari.pdf> (2011.10.11.)
- Csatári B. (2011): *A magyar vidék és hálózata*. Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia, 2011. augusztus 25–26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar. 23–26.
- Drumm, A.–Moore, A. (2002): *An Introduction to Ecotourism Planning. Ecotourism Development – A Manual for Conservation Planners and Managers Volume 1*. The Nature Conservancy, Arlington.
- Dusek T.–Lukovics M. (2014): Az ELI és az ELI Science Park gazdasági hatásvizsgálata. *Területi Statisztika*, (5), 1–18.
- egerhirek.hu (2015): Ökocentrum: idén több mint 200 ezer látogató. <http://www.egerhirek.hu/okocentrum-iden-tobb-mint-200-ezer-latogato/> (letöltve: 2015.12.17.)
- European Citizens' Panel (2007): *Rural Europe: Definitions, Issues and Policies*. http://www.citizenspanel.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=46&Itemid=80 (2015.11.17.)
- Fennell, D. (2001): A content analysis of ecotourism definitions. *Current Issues in Tourism*, (4), 403–421.
- G Fekete É. (2006): Hátrányos helyzetből előnyök?: Elmaradott térségek felzárkózásának esélyei az Észak-magyarországi régióban. *Földrajzi Közlemények*, 54:(1–2), 55–66.
- G Fekete É. (2008): A versenyképesség értelmezése kevésbé fejlett térségekben. In: *Kérdőjelek a régiók gazdasági fejlődésében* (szerk.: Lukovics M.–Lengyel I.). JATEPress, Szeged. 130–152.
- G. Fekete É. (2013): *Integrált vidékfejlesztés*. Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Miskolc.
- G. Fekete É.–Lipták K. (2011): Postmodern values in rural peripheries. *Journal of Settlements and Spatial Planning*, 2:(1.), 1–7.
- Gál J. (1999): Az alföldi régió néhány környezetvédelmi, társadalmi-gazdasági összefüggése. In: *Az Alföld a XXI. század küszöbén* (szerk.: Baukó T.). Nagyalföld Alapítvány, Békéscsaba. 375–378.
- Glatz F. (2005): *A vidék közhaszna*. A „Párbeszéd a vidékért” lakossági fórumainak tapasztalatai, megállapításai. MTA Társadalomkutató Intézet, Budapest.
- Glatz F. (szerk.) (2010): *Sikeres vidéki térségek*. MTA Történettudományi Intézete, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.
- Horváth E. (2013): *Kicsik között a legkisebbek – A törpefalvak sikerének kulcstényezői*. PhD értekezés. Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr.
- Horváth P.–Kalmárné Rimóczi Cs. (2011): Ökoturizmus. In: *Turisztikai terméktervezés és fejlesztés* (szerk.: Michalkó G.). Pécsi Tudományegyetem, Pécs. [http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai-termektervezés és fejlesztés/book.html#d6e1796](http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai-termektervezes-es-fejlesztés/book.html#d6e1796) (2015.11.17.)
- Illés I. (2008): *Regionális gazdaságtan – területfejlesztés*. BMGE GTK. Typotex Kiadó, Budapest.
- Izsák É. (2002): A magyar települési környezet átalakulása a kilencvenes években. *Magyar Tudomány*, (11), 1498–1504.
- Józsa K. (2014): *A magyarországi aprófalvak sikerességi tényezőinek vizsgálata*. PhD értekezés. Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Kar Földtudományok Doktori Iskola, Szeged.
- Kis K. (2014): Vidékgazdaság, kultúra, lokalizáció: eltérő válaszok és fejlődési differenciák. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, 9:(1–2), 9–28.
- Kis K.–Pesti K. (2015): Szegedi élelmiszeripari hungarikumok helyzete, lehetőségei a globalizáció és a lokalizáció kölcsönhatásában: eredet, hagyomány és minőség szögediesen. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, 10:(2), 9–34.
- Kocziszy Gy. (2009): *Methodology of Regional Development*. University of Miskolc, Miskolc.
- Kocziszy Gy. (2014): A településfejlesztés tervezésének sajátosságai. In: *Fenntartható önkormányzatok Észak-Magyarországon: konferenciakötet* (szerk.: Szabó B.). Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest. 49–66.
- Kovács K. (2010): Vidéki változások a rendszerváltozás után. In: *A területi kutatások csomópontjai* (szerk.: Barta Gy.–Beluszky P.–Földi Zs.–Kovács K.). MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. 73–101.

- Kovács K. (2012): Rescuing a small village school in the context of rural change in Hungary. *Journal of Rural Studies*, 28:(2), 108–117.
- Kulcsár D. (2013): Turizmusföldrajz. In: *Gazdaságföldrajzi tanulmányok közgazdászoknak* (szerk.: Jeney L.–Kulcsár D.–Tózsá I.). BCE Gazdaságföldrajz és Jövőkutatás Tanszék, Budapest. 153–173.
- Lengyel I. (2004): A regionális versenyképességről. *Közgazdasági Szemle*, (12), 962–987.
- Lengyel I.–Rechnitzer J. (2000): Regionális gazdaságtan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Lengyel M. (1997): *Ökoturizmus és marketing*. MTA stratégiai kutatások, Budapest.
- Lindberg, K. (2001). Economic impacts. In: *Encyclopedia of ecotourism* (ed.: D. Weaver, D. B.). CAB International, Wallingford. 363–377.
- Magyar Turizmus Rt. (2003): A Turizmus Világszervezet ökoturizmus kutatási programja. *Turizmus Bulletin*, 7:(3), 19–24.
- Magyar Zs.–Sulyok J. (2014): Az ökoturizmus helyzete Magyarországon. *Turizmus Bulletin*, 15:(2), 14–23.
- Marini, M. B.–Mooney, P. H. (2006): Rural Economies (Chapter 6). In: *The Handbook of Rural Studies* (eds.: Cloke, P.–Marsden, T.–Mooney, P.). SAGE Publications, London. 91–103.
- Michalkó G. (2003): A fenntartható fejlődés ökoturisztikai aspektusai Magyarországon. *Turizmus Bulletin*, 7:(4), 13–21.
- Michalkó G. (2004): *A turizmuselmélet alapjai*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár.
- Michalkó G. (2005): A Tisza-tó turisztikai potenciálja. *Földrajzi Értesítő*, 54:(1–2), 129–147.
- Michalkó G. (2008): *A turisztikai tér társadalomföldrajzi értelmezésének új dimenziói*. MTA doktori értekezés. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.
- Michalkó G. (2011): A turisztikai termék. In: *Turisztikai terméktervezés és fejlesztés* (szerk.: Michalkó G.). Pécsi Tudományegyetem, Pécs. [http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai terméktervezés és fejlesztés/book.html#d6e32](http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai_termektervezes_és_fejlesztés/book.html#d6e32) (2015.11.17.)
- Nagy S. (2014): Stratégiai esettanulmányok. In: *Stratégiai menedzsment Szun-Ce-től a kék óceánig* (szerk.: Gulyás L.). JATEPress, Szeged. 137–188.
- Ray, C. (2001): *Culture economies: a perspective on local rural development in Europe*. Centre for Rural Economy. Newcastle University, Newcastle upon Tyne.
- Roberts, S. (2002): *Key Drivers of Economic Development and Inclusion in Rural Areas*. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130402151656/http://archive.defra.gov.uk/evidence/economic/s/foodfarm/reports/documents/sion.pdf> (2011.11.20.)
- Sulyok J. (2001): Ökoturizmus. *Turizmus Bulletin*, 5:(4), 17–20.
- Székely A. (2013): Regionális multiplikáció a szegedi Árkád példáján. In: *A hely szelleme - a területi fejlesztések lokális dimenziói: A Fiatal Regionalisták VIII. Konferenciáján elhangzott előadások* (szerk. Rechnitzer J.–Somlyódy P. E.–Kovács G.). Széchenyi István Egyetem RGDI, Győr. 565–573.
- Szörényiné K. I. (2005): A fenntartható fejlődés stratégiai elemei a rurális térségekben. *Tér és Társadalom*, 19:(3–4), 111–137.
- Terluin, I. J. (2003): Differences in economic development in rural regions of advanced countries: an overview and critical analysis of theories. *Journal of Rural Studies*, 19:(3), 327–344.
- Terluin, I. J.–Post, J. H. (1999): *Employment in leading and lagging rural regions of the EU. Summary report of the RUREMPLO project*. Agricultural Economics Research Institute (LEI), The Hague. 53. http://www.lei.dlo.nl/publicaties/PDF/1999/4_xxx/4_99_10.pdf (2012.07.09.)
- The International Ecotourism Society (2015): *TIES Announces Ecotourism Principles Revision*. <https://www.ecotourism.org/news/ties-announces-ecotourism-principles-revision> (2015.11.10.)
- Ward, N.–Atterton, J.–Kim, T. Y.–Lowe, P.–Phillipson, J.–Thompson, N. (2005): *Universities, the Knowledge Economy and „Neo-Endogenous Rural Development”*. Centre for Rural Economy, Discussion Paper Series, (1)
- Weaver, D. B.–Lawton, L. J. (2007): Twenty years on: The state of contemporary ecotourism research. *Tourism Management*, (28), 1168–1179.
- World Tourism Organization (2002): *Ecotourism and Protected areas*. <http://sdt.unwto.org/content/ecotourism-and-protected-areas> (2015.11.21.)
- Zsótér B. (2007): A Hotel Nonius szolgáltatásait igénybe vevők földrajzi megoszlása. *Agrár- és Vidékfejlesztési Szemle*, 2:(2), 201–206.